

Innlegg Gunnar S. Eskeland

Måling av ulikhet gir muligens et mangelfullt bilde

Økende ulikhet? Tja, les Roy Jacobsens romaner fra Helgelandskysten i mellomkrigsårene eller Edvard Hoems historie om sin egen slekt.

↑ Lønn og brødiskiver og sydenturer er målbart, så det har vi fanget opp i mål på fattigdom og ulikhet. Samtidig har fattige og middelklassen fått folketrygd og pensjonsrettigheter. Her fra Lagonisa i Hellas.
Foto: Aleksander Nordahl

Gunnar S. Eskeland, professor ved Norges Handelshøyskole, forsker på miljø- og energipolitikk ved NHH, SNF og CenSES

● **Professor Kalle Moene** er på trygg grunn, men kanskje unødvendig skarp, når han raljerer mot Steinar Juel i DN. Måling av velstand over nitti år er ambisiøst, og måling av ulikhet enda mer krevende. Vi har fått en sterk stat, strøm, leveår og pensjoner. Skulle ikke dette være spennende, politisk og i økonomifaget?

Uten å bruse for mye med fagets autoritet så bør vi erkjenne at ulikhet har vært gjenstand for kraftige snuoperasjoner i økonomifaget. For ikke mer enn femti år siden la fagøkonomer nesten utelukkende vekt på en konflikt mellom omfordeling og effektivitet, men siden den gang har vi lært om «nye» kanaler som gir effektivitetsgevinster ved lavere ulikhet og omfordeling. Ett eksempel er forskning fra nettopp Kalle Moene, og fra Dani Rodrik, som viser at sterk stat og lav ulikhet gir samfunnet omsligningssevne. Et annet er eksperimenter blant annet fra mine kolleger her ved NHH, som viser at forhandlingsløsninger og samarbeid kan hjelpes av mindre ulikhet.

I miljøpolitikk ser vi gjerne at omfordeling muliggjør reform.

Statsmakt kan bygges på lojalitet, høye og kanskje progressive skatter, og på gudegaver som olje. Staten kan omfordele gjennom tjenester som gratis skole eller stønad til vanskeligstilte. Juel tar opp en del av

dette når han trekker inn statens oljefond.

Det virker jo veldig rart når en dyktig forsker på «den nordiske modellen», Kalle Moene, skal protestere mot at statens rolle i Norge – gjennom Oljefondet for eksempel – kan få være en del av analysen.

Oppmerksomheten om ulikhet og fordeling i vår tid er uten tvil preget av tre viktige og tydelige store tendenser: Middelklasse-lønninger stagnerer, de rikes andel av total inntekt og formue øker, og kapitalens andel av nasjonal inntekt øker.

Slik jeg forstår det, er målt ulikhet i Norge lav internasjonalt sett, men nå er den så høy som den ikke har vært siden 1930-tallet. La meg, som amatør, spekulere litt på om bildet kan være mangelfullt. Det er noen formuer som er skjult i sitt eierskap, slik på en måte Oljefondet er.

Økende ulikhet kan være at en middelklasse er blitt fattigere, relativt sett. Jeg synes ikke det høres rimelig ut: Kanskje siste førti år, men ikke siste nitti. Les Roy Jacobsens trilogi fra Helgelandskysten i mellomkrigsårene, eller Edvard Hoems historie om sin egen slekt og livet i og rundt Molde i første halvdel av forrige århundre.

Det som skjedde siste nitti år var at fattigfolk fikk jobb i byen, strøm, og tredve flere år i levetid. Som min slekt av småbrukere på Stord.

Lønn og brødiskiver og sydenturer er målbart, så det har vi fanget opp i mål på fattigdom og ulikhet. Samtidig har fattige

Tidligere innlegg

→ Kalle Moene: Varsellamper bør lyse rødt når noen sier «som økonom mener jeg». (DN 27. april)

→ Steinar Juel: Når det pirkes i rådende sannheter (DN 30. april)

→ Bård Bjerkhoit: Silk sørger staten for at store forskjeller i formue går hånd i hånd med små forskjeller i inntekt (DN 2. mai)

→ Kalle Moene: Tankeløst om formuesfordeling (DN 3. mai)

→ Steinar Juel: Et nytt forsøk på oppklaring (DN 3. mai)

→ Kalle Moene: Mange legger for stor vekt på ett tall (DN 6. mai)

og middelklassen fått folketrygd og pensjonsrettigheter. Rettighetene er formue, men måles ikke slik. De eies av ingen, liksom, selv om de finansierer min alderdom, som penger i banken. Jeg får brødiskiver også etter arbeidslivets slutt. Har jeg ikke blitt rikere?

Det at mye av verdens rikdom «eies» – eller snarere forvaltes – av finansinstitusjoner som fond og pensjonsordninger og stater, betyr trolig at mer av kapitalen i vår tid eies av «vanlige folk». Da kanskje ikke det er så bekymringsfullt at kapitalens andel av verdiskapingen øker? Bør vi ikke undersøke dette?

Et annet stort trekk over hundre år og på tvers av land er at offentlig andel av verdiskapingen – statlig og kommunal – øker med inntekt. Rike land har en offentlig andel av nasjonalinntekten på en tredjedel eller to, fattige på en tiendedel eller to.

Samtidig har fattige og middelklassen fått folketrygd og pensjonsrettigheter. Rettighetene er formue, men måles ikke slik. De eies av ingen, liksom

Forskningsavdelingen ved Statistisk sentralbyrå undersøkte for noen år siden de mange av våre offentlige tiltak for omfordeling som består i subsidierte ytelser, som barnehager, utdanning og helsetilbud. Studien konkluderte med at fattigdommen i Norge er mindre bitende når slike subsidierte ytelser regnes med. Det samme vil nok gjelde ulikhetsmål.

Skal vi ikke innrømme at i økonomifaget reiser ulikhet og omfordeling mange spennende spørsmål, både filosofisk og praktisk, heller enn å be dem trekke seg unna som ikke jobber med dette til daglig?